

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка”

Кафедра беларускага і рускага мовазнаўства

Вучэбны матэрыял па тэме

**“ПРЫМЕТНІК.
СТУПЕНІ ПАРАЎНАННЯ ЯКАСНЫХ ПРЫМЕТНІКЎ. СКЛАНЕННЕ
ПРЫМЕТНІКАЎ”**

па дысцыпліне “Беларуская мова”

для спецыяльнасці:

1-01 01 01 Дашкольная адукацыя

Склала дацэнт Мордас Н.Р.

Мінск

2018

ЗМЕСТ

I. Тэарэтычны раздзел

1.1. Ступені параўнання якасных прыметнікаў, іх значэнне і ўтварэнне. Суплетыўныя формы

1.2. Спецыфіка элятыва ў беларускай мове

1.3. Формы суб'ектыўнай ацэнкі якасных прыметнікаў

1.4. Скланенне прыметнікаў

1.5. Асаблівасці скланення прыналежных прыметнікаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове

2. Пытанні да самакантролю ведаў

3. Практычныя заданні

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

I. Тэарэтычны раздзел

1.1. Ступені параўнання якасных прыметнікаў, іх значэнне і ўтварэнне. Суплетыўныя формы

Якасныя прыметнікі утвараюць дзве ступені параўнання — вышэйшую і найвышэйшую. Кожная з іх можа мець простую і складаную формы.

Вышэйшая ступень параўнання прыметнікаў паказвае на большую ці меншую якасць аднаго прадмета ў параўнанні яго з іншым, або на розную ступень якасці прадмета ў залежнасці ад часу і абставін: *цікавы – цікавейшы, высокі – вышэйшы*.

Простыя формы вышэйшай ступені параўнання ўтвараецца пры дапамозе суфіксаў **-эйш-, -ейш-**, якія далучаюцца да асновы прыметніка: *дарагі – даражэйшы, салодкі – саладзейшы*. У асобных выпадках простая форма вышэйшай ступені параўнання ўтвараецца пры дапамозе суфікса **-ш-**, якая далучаецца да суплетыўнай асновы: *малы – меншы, добры – лепшы, кепскі – горшы, вялікі – большы*.

Складаная форма вышэйшай ступені параўнання ўтвараецца шляхам далучэння да прыметнікаў слоў **больш (болей), менш (меней)**: *больш (болей) дарагі, менш (меней) салодкі*. Складаная форма вышэйшай ступені параўнання больш ужывальная, чым простая, бо ўтвараецца практычна ад усіх якасных прыметнікаў.

Прыметнікі вышэйшай ступені параўнання найчасцей ужываюцца з назоўнікамі вінавальнага склону з прыназоўнікам **за**: *Добрая слава даражэйшая за багацце* (Прык.).

Найвышэйшая ступень параўнання прыметнікаў паказвае самую высокую ці самую нізкую ступень якасці, уласцівасці прадмета ў параўнанні з адпаведнай якасцю іншых прадметаў: *Найцяжэйшай была дарога праз горны перавал* (Я.М.).

Простая форма найвышэйшай ступені параўнання ўтвараецца шляхам далучэння да простага формы вышэйшай ступені прыстаўкі **най-**: *важнейшы – найважнейшы, прыгажэйшы – найпрыгажэйшы*. Часам простая форма найвышэйшай ступені параўнання ад прыметнікаў ўтвараецца прыставачна-суфіксальным спосабам: *новы – найноўшы, вялікі – найвялікішы*.

Складаныя формы найвышэйшай ступені параўнання ўтвараюцца далучэннем да якасных прыметнікаў займенніка **самы** ці прыслоўяў **найбольш, найменш**: *самы шчаслівы, найбольшы дарагі, найменш цяжкі*.

Не ўсе якасныя прыметнікі ўтвараюць формы ступеней параўнання. Гэта залежыць ад іх структуры і значэння. Толькі складаныя формы ступеней параўнання ўтвараюць прыметнікі з суфіксамі дзеепрыметнікаў *-уч(-юч-), -ім-*: *траскучы, гаючы, любімы*; з суфіксамі *-ат-, -авіт-, -альн-, -к-, -лів-, -льн-, -н-, -іст-*: *стракаты, хваравіты, мінімальны, гаваркі, спагадлівы, марозны, лясісты*. Не ўтвараюць ступеней параўнання прыметнікі з суфіксамі *-ават-(-яват-)*: *стараваты, сіняваты*; *-ав-(-ов-), -н-*: *перадавы, каляровы, пераможны*, а таксама прыметнікі, якія абазначаюць нязменныя якасці: *жывы, босы, глухі*; называюць масці жывёл: *буланы, гняды*; абазначаюць колер прадметаў праз іх адносіны да іншых прадметаў: *васільковы, вішнёвы*. Не могуць утвараць форм ступеней параўнання складаныя прыметнікі: *светла-зялёны, чарнавокі*.

1.2. Спецыфіка элятыва ў беларускай мове

Простая форма вышэйшай ступені можа выкарыстоўваецца для абазначэння самай высокай ці самай нізкай ступені якасці прадмета без параўнання з якасцю іншых прадметаў. Такая форма называецца **элятывам** (ад лац. *elativus* — узвышаны): *Прыгажэйшая пара года – вясна. Нясвіжскі замак -- старажытнейшы помнік культуры. “Каласы пад сярпом тваім” -- цікавейшы раман. Мая маці – дабрэйшая жанчына*. Для беларускай літаратурнай мовы форма элятыва не характэрная, ужыванне яе — парушэнне нормы. Ёй адпавядаюць формы найвышэйшай ступені параўнання: *Вясна – найпрыгажэйшая пара года. Нясвіжскі замак -- найстаражытнейшы помнік культуры. “Каласы пад сярпом тваім” -- самы цікавы раман. Мая маці – вельмі добрая жанчына*.

1.3. Формы суб’ектыўнай ацэнкі якасных прыметнікаў

Якасныя прыметнікі маюць формы, якія абазначаюць розную ступень якасці або непаўнаты яе без параўнання з іншымі прадметамі: *сіненькі, жаўтаваты, высачэзны*. Гэтыя формы прыметнікаў перадаюць адносіны асобы да выражанай прыметы; іх называюць **формамі суб’ектыўнай ацэнкі**.

З дапамогай суфікса *-еньк-* (*-эньк-, -аньк-*) утвараюцца формы з памяншальна-ласкальным значэннем: *маладзенькі, старэнькі*. Радзей у гэтым жа значэнні ўжываюцца формы з суфіксамі *-утк-(-ютк-), -юсеньк-, -юсенечк-, -юпасеньк-*: *бялюткі, бялюсенькі, малюсенечкі, малюпасенькі*.

Значэнне высокай меры якасці і павелічальна-ўзмацняльнае адценне надаюць якасным прыметнікам суфіксы *-ізн-, -ізарн-, -эзн-, -эразн-, -енн- (-энн-)*: *вялізны, велізарны, даўжэзны, таўшчэразны, здаравенны, страшэнны*.

Недастатковую якасць або яе непаўнату абазначаюць формы прыметнікаў з суфіксамі *-ав- (-яв-), -ляв-, -ават-(-яват-)*: *чарнявы, танклявы, белаваты, сіняваты*.

Формы ацэнкі могуць утварацца ад якасных прыметнікаў і з дапамогай прыставак: прыстаўкі *архі-, ультра-* абазначаюць вельмі высокую, гранічную меру якасці: *архіцяжкі, ультрамодны*; прыстаўкі *звыш-, за-* -- перавышэнне якасці або яе змяншэнне: *звышпланавы, звышурочны, задоўгі, зашырокі*.

1.4. Скланенне прыметнікаў

Скланяюцца толькі поўныя прыметнікі. Скланавыя канчаткі прыметнікаў, як і назоўнікаў, залежаць ад характару асновы: на цвёрды і зацвярдзелы зычны: *чулы, дужы*; на мяккі зычны: *позні, сіні* і на *г, к, х*: *доўгі, мяккі, ціхі*. У адзіночным ліку на скланавыя канчаткі аказвае ўплыў і націск: *стары – старога – старому*, але *дужы – дужага – дужаму*. Прыметнікі мужчынскага, ніякага і жаночага роду ў адзіночным ліку маюць розныя скланавыя формы, а ў множным – аднолькавыя формы для ўсіх трох родаў.

У адзіночным ліку якасным і адносным прыметнікам уласцівы наступныя скланавыя канчаткі:

Назоўны склон: у мужчынскім родзе пры аснове на цвёрды і зацвярдзелы зычны -- **-ы**: *малы, дужы*, на мяккі і на *г, к, х* – **-і**: *летні, мяккі*; у ніякім родзе пры аснове на цвёрды, зацвярдзелы і на *г, к, х* пад націскам –**ое**: *малое, дарагое*, не пад націскам -- **-ае**: *роднае, ціхае*, пры аснове на мяккі зычны -- **-яе**: *ранняе, летняе*, у жаночым родзе пры аснове на цвёрды, зацвярдзелы і на *г, к, х* – **-ая**: *малая, добрая, ціхая* і на мяккі -- **-яя**: *сіняя, летняя*.

Родны склон: у мужчынскім і ніякім родзе пры аснове на цвёрды і зацвярдзелы зычны і на *г, к, х* не пад націскам -- **-ага**: *вясновага, добрага, ціхага*, пад націскам -- **-ога**: *малога, старога*, пры аснове на мяккі -- **-яга**: *сіняга, летняга*.

Давальны склон: у мужчынскім і ніякім родзе пры аснове на цвёрды і на *г, к, х* не пад націскам – **-аму**: *вясноваму, ціхаму*, пад націскам – **-ому**: *маладому, старому*, на мяккі -- **-яму**: *летняму, сіняму*.

Вінавальны склон: у мужчынскім родзе, калі прыметнікі дапасаваны да адушаўлёных назоўнікаў, канчаткі супадаюць з канчаткамі роднага склону: *малога хлопчыка*, а калі дапасаваны да неадушаўлёных – з канчаткамі назоўнага: *малы пакой*; канчаткі ніякага роду супадаюць з канчаткамі назоўнага склону: *знайшлі малое птушаня, спілавалі старое дрэва*.

Творны і месны склон: у мужчынскім і ніякім родзе з асновай на цвёрды і зацвярдзелы зычны прыметнікі маюць канчаткі **-ым**: *маладым, дужым*, на мяккі і на *г, к, х* -- **-ім**: *сінім, лёгкім*.

Прыметнікі жаночага роду ў родным, давальным, творным і месным склонах пры адпаведных асновах маюць аднолькавыя канчаткі: не пад націскам **-ай, -яй**: *добрай, сіняй*, пад націскам -- **-ой**: *маладой, дарагой, лясной*; у вінавальным -- **-ую**: , **-юю**: *цёплую сінюю хустку, доўгую зімнюю ноч*.

У **множным ліку** прыметнікі ў залежнасці ад асновы маюць канчаткі: у назоўным і вінавальным (пра неадушаўлёных назоўніках) склонах -- **-ыя, -ія**: *зялёныя клейкія лісточкі, добрыя летнія дні*; у родным, вінавальным (пры адушаўлёных назоўніках) і месных склонах -- **-ых, -іх**: *зялёных клейкіх лісточкаў, добрых летніх дзён*, (знайшоў) *новых сяброў*, (сустрэў) *дарагіх гасцей*, *на зялёных клейкіх лісточках, аб добрых летніх днях*; у давальным склоне -- **-ым, -ім**: *зялёным клейкім лісточкам, добрым летнім дням*; у творным -- **-ымі, -імі**: *зялёнымі клейкімі лісточкамі, добрымі летнімі днямі*.

1.5. Асаблівасці скланення прыналежных прыметнікаў у сучаснай беларускай літаратурнай мове

Прыналежныя прыметнікі мужчынскага, жаночага і ніякага роду ў **назоўным** склоне адзіночнага ліку маюць кароткую форму: у мужчынскім родзе — **нулявы** канчатак: *бацькаў, Петрусёў*, у жаночым родзе -- канчатак **-а**: *матчына хустка*, у ніякім не пад націскам -- **-а**: *вавёрчына дупло*, а пад націскам -- **-о**: *дачыно паліто*.

У **вінавальным** склоне адзіночнага ліку прыналежныя прыметнікі мужчынскага і ніякага роду пры неадушаўлёных назоўніках маюць кароткую форму, якая супадае з формай назоўнага склону (адпаведна **нулявы** качатак і

канчатак **-а:** *братаў, братава*), а прыметнікі жаночага роду заўсёды маюць кароткую форму – канчатак **-у:** *бацькаву кнігу, Наташыну радасць*.

Прыналежныя прыметнікі ўсіх родаў ў назоўным склону множнага ліку і ў вінавальным (пры неадусаўлёных назоўніках)) маюць кароткую форму – канчатак **-ы:** *братавы кнігі, матчыны сёстры, дзедавы медалі*.

Ва ўскосных склонах (акрамя вінавальнага) адзіночнага і множнага ліку канчаткі прыналежных прыметнікаў супадаюць з канчаткамі поўных якасных і адносных прыметнікаў.

2. Пытанні да самакантролю ведаў

1. Што мы разумеем пад ступенямі параўнання прыметніка? Для якіх прыметнікаў характэрна гэтая катэгорыя?
2. Якое значэнне мае вышэйшая ступень параўнання прыметніка?
3. Якая ступень параўнання прыметніка паказвае на гранічную ступень якасці (самую высокую ці самую нізкую) прадмета ў параўнанні з іншымі прадметамі?
4. Як утвараюцца простая (сінтэтычную) і складаная (аналітычная) формы вышэйшай і найвышэйшай ступеней параўнання прыметніка? Ці заўсёды суфіксы –эйш-, -ейш-, -ш- надаюць прыметніку значэнне вышэйшай ступені параўнання?
5. Раскажыце, што вы ведаеце пра ўжыванне формы элятыва ў рускай і беларускай мовах.
6. Ад якіх якасных прыметнікаў не ўтвараюцца простыя формы вышэйшай і найвышэйшай ступеней параўнання? З чым гэтая звязана?
7. Як абмежаванні ва ўтварэнні ступеней параўнання звязаны з адметнасцю лексічнага значэння якасных прыметнікаў? Якія групы якасных прыметнікаў не могуць мець ступеней параўнання?
8. Якія тыпы скланення прыметнікаў адрозніваюць у беларускай мове? Прывядзіце прыклады. Якія фактары ўплываюць на асаблівасці канчаткаў прыметнікаў?
9. Чаму прыналежныя прыметнікі адносяцца да змешанага тыпу скланення? У чым асаблівасці іх скланення?
10. Ці залежыць скланенне прыметнікаў у множным ліку ад роду, тыпу асновы, націску?

11. Пры скланенні якасных і адносных прыметнікаў рознай родавай прыналежнасці у адзіночным і множным ліку назіраецца аманімія форм. У якіх склонах мы можам назіраць гэту з'яву? Адказ праілюструе прыкладамі.
12. Што вы ведаеце пра нязменныя прыметнікі ў беларускай мове.

3. Практычныя заданні

Заданне 1. Спішыце, падкрэсліце якасныя прыметнікі. Вызначце формы ступеней параўнання (дзе магчыма).

1. Бацька мілы, матка міла, дзяўчына мілейшая. 2. Прырода – найцікавейшая кніга, якая разгорнута прад вачамі кожнага з нас. 3. Новых сяброў набывай, а старых не забывай. 4. Наўрад каб ты аказаўся разумнейшы, калі робіш насуперак іншым. 5. Мова продкаў нашых і нашчадкаў – шэпт дубровы і пчаліны звон, нам цябе ласкава і ашчадна спазнаваць ажно да скону дзён. 6. Самы светлы талент – дабрата. 7. Мова – гэта душа нацыянальная народа: калі ёсць такая душа, то ёсць і гаспадар яе – гэта сам народ... 8. Толькі ажыццяўляючы свае лепшыя мары, чалавецтва рухаецца наперад. 9. Самая страшная рэч – абьякавацца. Калі з ёй не змагацца, яна, як багна, можа загубіць любога чалавека. 10. Няма людзей менш дапытлівых, чым тыя, каторыя нічога не ведаюць.

Заданне 2. Утварыце і запішыце усе магчымыя формы ступеняў параўнання прыметнікаў. Адзначце, якія прыметнікі ўтвараюць не ўсе формы ступеняў параўнання і ад якіх нельга ўтварыць ніводнай формы.

Бурачковы, вузкі, вялікі, дажджлівы, дужы, гладкі, гняды, карысны, позні, рагаты, сляпы, стракаты, чарнавокі, шурпаты, задумлівы, блягі, русы, салодкі, марозны, замужняя, дажджлівы, буланы, гарбаты, смелы, вусаты, цёмны, яркі, чарнавокі, смуглявы, малады, бронзавы, вясёлы, горкі, сакавіты, пярэсты, сінявокі, залацісты, густы, руды.

Заданне 3. Спішыце тэкст. Вызначце асноўную думку і тып маўлення. Як вы разумееце апошні сказ тэксту? Утварыце магчымыя формы ступеней параўнання якасных прыметнікаў.

Прыглядваюся тут да пасажыраў, -- які выразны фізічны тып у беларусаў. Тонкае аблічча, нябесныя вочы, павольныя рухі, нясмелы погляд,

стрыманасць... Добры народ, а ў большасці – бяз мовы, бяз роднай мовы...”
(Гаўрыла Гарэцкі).

Заданне 4. Ад словазлучэнняў утварыце ўсе магчымыя формы вышэйшай і найвышэйшай ступеней параўнання прыметнікаў. Растлумачце, чаму некаторыя з якасных прыметнікаў утвараюць толькі складаную форму вышэйшай і найвышэйшай ступеней параўнання, а некаторыя зусім не ўтвараюць формаў ступеней параўнання.

Звонкі голас, чарнаскуры ад загару, ліпкія рукі, буры вугаль, чулы чалавек, светлы дзень, дажджлівы год, буйная рагатая жывёла, эластычны бінт, вішнёвая цынія, рэдкі лес, блізкая вёска, барадаты дзед, шпаркі воўк, лапавухі сабака, плаксівае дзіця, хваравіты хлопец, малады вучоны, васільковы шалік, лясістыя горы, голыя скалы, ціхая плынь, вараны’ конь, белыхвосты арлан.

Заданне 5. У наступных сказах выпраўце памылкі пры стварэнні і ўжыванні формаў ступеней параўнання прыметнікаў.

1. Волава цяжэй жалеза. 2. Унук для Людмілы быў самым найдаражэйшым чалавекам. 3. На свеце больш лепшага кутка няма, як наша Беларусь. 4. Пахвала маці была для мяне самай найважнейшай узнагародай. 5. Людская ўвага даражэй за ўсё на свеце.

Заданне 6. Адзначце сказы, дзе правільна ўтвораны формы ступеней параўнання прыметнікаў.

1. Ён падумаў, што гэта будзе больш карацейшая дарога. 2. Раніцай грыбы самыя моцныя і свежыя. 3. Шчасце гэтага лета было самае вялікае шчасце іх жыцця. 4. Няма пачуцця мацней за каханне. 5. Найвышэйшая ўлада на свеце – матчына.

Заданне 7. Выпраўце сказы з граматычнымі памылкамі і спішыце іх.

1. Сястра старэйшая Пецю на два гады. 2. Добрая слава самая даражэйшая за багацце. 3. У вёсцы быў калісьці чалавек, вышэй за ўсіх ростам. 4. І найцяжэйшыя раны ў чалавечай душы загойваюцца. 5. Далёкі

заход пераліваўся найтанчэйшымі адценнямі фарбаў. 6. Няма на свеце прыгажэйшага і мілейшага краю, чым той, дзе ты нарадзіўся. 7. А найпрыгажэйшае лісце бывае восенню на асінах. 8. Андрэй быў куды меншы за мяне ростам. 9. У быка правы бок ніжэй левага. 10. Час – найлепшы лекар.

Заданне 8. У прапанаваных вершаваных творах сустракаюцца формы ступеней параўнання прыметніка, утвораныя з адступленнем ад нормы. Выпраўце памылкі формаўтварэння.

1. Тут, дзе далонямі сцеплена глеба, дзе па-над дахамі вязы-званіцы, самае зорнае, мройнае неба, самыя чыстыя ў травах крыніцы (М. Мятліцкі). 2. Не будзь век кароткі-кароткі, даўжэй будзь і лет і зім... (А. Лойка). 3. Мінецца ўсё: пустая слава, мода, і застанецца толькі сэнс адзін тых слоў, каторым салатзей ад мёду банкетнага быў палявы палын (А. Куляшоў). 4. Зямля, ты стала для мяне радней і даражэй (П. Панчанка). 5. Я да цябе прапісаны, мой край, матулі наймілейшымі вачыма... (М. Шабовіч). 6. І чым далей, тым гусцей здаваліся гэтыя развіслыя тоўстыя бярозы (Якуб Колас). 7. Нібыта бацька, гадаваў ты змену і за сабою маладзейшых веў (Ю. Свірка). 8. Беларусь, славян бялявы край, край бяскрыўдных самых і рахманых... (В. 85 Зуёнак). 9. Зямля для ўсіх, хто там, для ўсіх, хто тут, -- адзіная сапраўднасць і бяспрэчнасць, і ёй адной – іх вечнасць і нявечнасць. Яна для ўсіх вышэйшы суд (А. Куляшоў). 10. Калі што і сказаць, -- дык толькі смела. І не чакаць зручнейшае пары (Ю. Свірка). 11. Будзь такой, як была калісьці, хоць вяртацца заўжды няпроста у краіну спазнаных ісцін, у краіну найлепшых тостаў (М. Шабовіч). 12. Вы не хварэйце толькі на зазнайства – страшнейшую хваробу ўсіх вякоў (Ю. Свірка). 13. Скажы, мой найсвятлейшы князь, калі пашле нам Бог спатканне? (І. Багдановіч). 14. І з маладым шаленствам, і з хлыннаю лянотай, яно ёсць, узвышэнства, высокай самай нотай (А. Лойка)

Заданне 9. Прачытайце. У якіх сказах дапушчаны граматычныя памылкі? Прывядзіце правільны варыянт утварэння ступеней параўнання.

1. Меў золата, срэбра Крэз, але, калі б ён убачыў хоць раз наш бурштынавы Лес вышэй ад варагавых мачтаў, -- пабляднела б срэбра яго... (А. Сыс). 2. Самыя шчодрыя дні навальнічныя, сіняе неба, паляны сунічныя...

(Ю. Свірка). 3. Людское сэрца адчуваць, каб зрухі самыя танчэйшыя сваёй душой расшыфраваць (Ю. Свірка). 4. Рака наша слаўная, Нёман, чысцейшая чэрвеньскіх рос... (А. Астрэйка). 5. Нібыта з Вамі гляджу на абраз найсвяцейшы і пра Вас пішу найсумнейшыя вершы... (А. Лойка). 6. ...Ля Нёмана пясок – мякчэйшая пасцель (Ю. Свірка). 21. Камінная зала – найлепшы прытулак самоты (І. Багдановіч). 7. Чым старэй віно, тым мацней яно (А. Лойка). 8. Лажок скасіў сусед – штогод яго прасіла. І лусту ў абед смачнейшую насіла (Ю. Свірка). 9. Прадчувала цябе як адну з найлепшых загадак (І. Багдановіч). 10. І што ёсць на свеце мілей за цябе, пара маладога жыцця, калі душа яшчэ нявінная і чыстая, як ранішня маяская роска? 11. Не бядней мы за славутыя еўропы, -- проста надта заклапочаны народ... Нам баляць усе патравы і патопы, і шкадуем мы сябе на ўсякі зброд (Е. Лось). 12. На пагорку, сцішаны, стаяў і вясну адхукваў у далонях – кветку-сон, дзіўнейшую з праяў, што з блакітным жаўранкам гамоніць (В. Зуёнак). 13. Праўда, прыкрытая дзяружкаю, цікавей за голую праўду (Якуб Колас).

Заданне 10. Пісьмова праскланяйце словазлучэнні з прыметнікамі. Выначце канчаткі прыметнікаў і растлумачце іх.

Новыя дамы, блакітнае неба, шчырае слова, сінія дзверы, мінскія вуліцы, паслухмянае дзіця, залатыя каласы, матчыны рукі, добры ўраджай, бацькавы сыны.

Заданне 11. Спішыце словазлучэнні, дапісваючы канчаткі прыметнікаў. Укажыце, дзе магчыма варыянтнасць канчаткаў. Растлумачце напісанне выдзеленых канчаткаў назоўнікаў.

Асенн... лесу, бесклапотн... сініцы, па бяхсмарн... небе, леташн... лісце, чырвон... сыраежкі, гнутк... лісічкі, ісці па цёмн... лесе, сін... хусткай, трапятк... ластваўкі, асенн... прыроды, па вялік... пакоі, сярэдн... росту чалавек, вясёл... агенчыкі, стройн... сосны, па шыферн... даху, вячэрн... пары, шум зялён... прыбою, доўг... ноччу, у бязмежн... небе, шчыр... душой, крытычн... розум, па пясчан... беразе, ясн... надвор'е. позн... кветкай, ля цёпл... матчын... шчакі, па бетонн... падмурку, маленьк... аблачынкi, спакойн... і разважлів... чалавек, па драўлян... мосце, аперацыі па безнаяўн... разліку.

Заданне 12. Дапішыце канчаткі прыметнікаў. З двума словазлучэннямі складзіце сказы.

Падзяляю Андрэев... радасць, горк... крыўду, буслав... крыла, сустрэў суседаў... сабаку, густа-бел... абрусам, не знайшоў дзедаў... капелюша, над блакітн... Італіяй, слухаў бардаў... песню, вакол Яськаў... хваста, па асенн...дажджах, чалавеч... спагаду, у чаромхав... паху, каля мяджведж... бярлогу, па салаўін... канцэрце, на свеж... паветры, бачу бацькаў... брата, чытаў мамін... пісьмо, апошн... пасажыру, да сестрын... паліто, не стае братаў... пяшчоты, у еўрапейск... мастацтве, расказваў бабулін... казку, сустрэў братаў... дзіця, чароўн... зямлёю, вучу Антосев... сына.

Заданне 13. Перакладзіце вусна выказванні знакамітых людзей на беларускую мову. Выпішыце прыметнікі і зрабіце іх марфалагічны разбор.

1. Кто малого не может, тому и большее невозможно (М.В.Лермонтов).
2. Самое смешное – это желание нравиться всем (И.В. Гёте).
3. В первое время важнее всего материнское воспитание, ибо нравственность должна быть насажена в ребенке как чувство (Г. В. Гегель).
4. Вся человеческая мудрость заключается в двух словах: ждать и надеяться! (А.Дюма) .
- 5.Секрет успешного воспитания лежит в уважении к ученику (Р.У.Эмерсон).
6. Прощение врагов – прекрасный подвиг; но есть подвиг еще более прекрасный, еще более человеческий – это понимание врагов, потому что понимание – разом прощение, оправдание, примирение (А.И.Герцен).
7. Есть только один способ положить конец злу – делать добро злым людям (Л.Н.Толстой).
8. Добрый человек не тот, кто умеет делать добро, а тот, кто не умеет делать зла (В.О.Ключевский).
9. Чем человек умнее и добрее, тем больше он замечает добра в людях (Б.Паскаль).
10. Лучший способ отомстить обидчику – не поступать по его примеру (М. Аврелий).
11. Кто сам себя считает несчастным, тот становится несчастным (К.А.Гельвеций).
12. Сострадание есть высочайшая форма человеческого существования (Ф.М.Достоевский)